

Karolina Antons Terje Hallik

Eesti ajaloo õpik 5. klassile

Pääsukese lend läbi ajaloo

Väljaandja kinnitab õpiku vastavust põhikooli riiklikule õppekavale ning haridus- ja teadusministeeriumi poolt õppekirjandusele kehtestatud nõuetele.

Karolina Antons, Terje Hallik
Eesti ajaloo õpik 5. klassile
Pääsukese lend läbi ajaloo

Retsenseerinud Riina Voltri, Margus Pillau
Toimetanud Mirjam Puumeister
Keeletoimetaja Piret Pöldver
Kujunduse kontseptsioon Karolina Antons, Terje Hallik
Kujundaja ja kunstnik Katre Salu

Kirjastus on püüdnud ühendust saada kõigi illustratsioonide autorite või nende volitatud esindajatega. Palume neil, kellega me pole ühendust saanud, pöörduda kirjastuse Maurus poole.

ISBN 978-9949-559-00-8
Autoriõigus: Maurus Kirjastus OÜ, 2015

Kõik õigused käesolevale väljaandele on seadusega kaitstud. Ilma autoriõiguse omaniku kirjaliku loata pole lubatud ühtki selle väljaande osa paljundada ei mehaaniliselt ega muul viisil.

Õpiku kasutajale

Käesoleva 5. klassi ajaloo õpiku aluseks on võetud tähtsamad Eesti ajaloo sündmused. Õpik on oma ülesehituselt lihtne, peatükid koosnevad ühest terviktekstist, sarnanedes nii rohkem lugemikuga. Eesti ajaloo teemade valikul ja avamisel on soovitud aidata õpilastel ehitada silda mineviku ja tänapäeva vahel – näidata, kuidas kauged minevikusündmused mõjutavad tänapäeva inimese igapäevaelu, kombeid, arusaamu ja valikuid. Oluline on, et õpilased leiaksid Eesti ajaloost endale sobivaid eeskujusid, väärtustaksid oma rahva ajalugu ja pärandit ning mõistaksid üldinimlike väärtuste kehtimist, sõltumata ajast ja ruumist.

Õpik on kujundatud ja illustreeritud lähtuvalt autorite enda välja mõeldud kontseptsioonist, et toetada õpitulemuste saavutamist. Iga peatükk algab põneva fotoga, mis sobib hästi teema avamiseks – õpetajal on nende põhjal lihtne luua eelhäälestavaid arutlevaid küsimusi. Peatüki lõpus on asjakohased suunavad küsimused ning lehekülgede äärtel on avatud olulised mõisted.

Loodame, et leiate sellest õpikust palju uut ja uudistamisväärselt!

Sisukord

1. Ajalugu ja Sina	6
2. Uurime ajalugu	10
3. Lähme muuseumi ja arhiivi	14
4. Saame arheoloogiaga sõbraks	18
5. Muinsusjutt ei ole muinasjutt	22
6. Paneme aja paika	26
7. Alustame algusest	30
8. Kiviaja kütist rauaaja põllumeheks	34
9. Muinas- ja keskaja piiril	38
10. Kui Lembitu võitles	42
11. Vabaduseta, aga ikkagi Euroopas!	46
12. Linnaõhk teeb vabaks	50
13. Kirik keset küla	54
14. Liivimaale tullakse kosja	58
15. Vana hea Rootsi aeg	62
16. Talupoja elutöö	66
17. Talupoja aeg	70
18. Lähme mõisnikule külla	74
19. Priius, kallid anne	78
20. Eestlane astub ülikooli	82
21. Aeg ärgata	86
22. Eesti Vabariigi esimene tulemine	90

23. Kahekordne Vabadussõda	94
24. <i>Eesti aeg</i> ja Eesti asjad	98
25. Jälle võõra võimu alla	102
26. Eesti rahva kannatuste aastad	106
27. Nõukogude aeg	110
28. Pääsemine	114

minevik – see,
mis on olnud enne
meid

Tervitused Sulle!
Kas tuled minuga
rändama?

Ligi sada aastat tagasi jäädvustas Johannes Pääsuke klaasnegatiividele nii mõndagi eestlaste elust. Ka tema tundis huvi ajaloo vastu.

1. Ajalugu ja Sina

Mis on ajalugu? Kuidas Sa ajalooga kokku puutud? Miks on kasulik ajalugu uurida ja tunda? Kas Sina teed ajalugu?

Ajalugu algas siis, kui sündis esimene inimene. **Ajalugu on lugu inimkonna minevikust.** See on lugu sellest, kuidas möödunud aegade inimesed on elanud, töötanud ja mõelnud. Eesti ajalugu räägib meie maa ja rahva ajaloost. See on meie ja meie esivanemate lugu.

Ajalugu on kõikjal Sinu ümber. Sa märkad seda kindlasti oma kodupaigas. Sulle võib silma hakata mõni väga vana maja, mis on kaunilt korda tehtud, või vastupidi, kurvalt paremaid päevi ootamas. Või näed seal uhket ausammast, mille püstitamise

põhjuseid tuleb otsida minevikust. Sulle võib olla avastuseks, et armastatud kelgumägi ei olegi mingi lihtne kungas, vaid hoopis muistse linnuse asupaik. Igal esemelgi on oma lugu jutustada. Vanaemal võib pööningul leiduda mõni vana tööriist või kummut, kaunistustega albumis on aga vanad mustvalged fotod.

Enese teadmatagi järgid Sa kombeid, mis on väga vana päritoluga. Oled ehk tähele pannud, et paljud tähtpäevad meie kalendris on seotud mõne ajaloolise sündmusega. Eestimaa kohanimed, kõnekäänud ja vanasõnad – need kõik on pärit minevikust. Ka Sinu ees- ja perekonnanimel on oma ajalugu. Paljud muusikud, kunstnikud ja kirjanikud on saanud oma teoseid luues innustust ajaloost. Spordivõistluskki pole ainult tänapäevane nähtus – inimesed viskasid oda ja jooksid võidu juba tuhandeid aastaid tagasi.

Miks on kasulik ajalugu õppida ja tunda? Paljude inimeste jaoks on ajalugu lihtsalt huvitav. Ajaloosündmustest jutustavad filmid ja raamatud pakuvad meelelahutust. Kindlasti oled Sa ka ise näinud mõnda vahvat ajaloofilmi, võib-olla koguni on kätte juhtunud mõni ajaloosündmustest pajatav raamat. Reisides oled ehk märganud, et millegipärast tunglevad inimesed just vanade losside ja kirikute ümber. Ajalugu tõmbab – põnev on elada kaasa kunagiste inimeste vapratele tegudele ja leida minevikust eeskujusid.

Ajaloost rohkem teada saades **hakkad tähele panema sündmuste omavahelisi seoseid** või lausa teatud seaduspärasusi. Neid märgates on Sul kergem mõista tänapäeva maailma, näiteks seda, miks mõned rahvad saavad omavahel paremini läbi kui teised, või miks ei püsi suured, jõuga ühendatud riigid kuigi kaua. Meie, eestlased, oleme oma ajaloo jooksul mitmel korral võõrast võimu tunda saanud. Siiski oleme raskuste kiuste suutnud endale iseseisvuse välja võidelda. Eestlaste kogemus ajaloost kinnitab, et võõras võim ei jää püsima.

muistne – väga vana, iidne, muinasaegne

linnus – hästi kaitstud ehitis, kuhu sai vaenlase eest varjule minna või kus valitseja elas

Loomulikult märkad Sa ajalooga tutvust tehes, et inimene on teinud üksjagu vigu – on olnud palju vägivalda ja ebaõiglust. Ka minevikus vaevlesid inimesed sarnaste probleemide käes nagu praegu. See, kuidas nad neid probleeme lahendasid, võib tänapäeva inimestele õpetlik olla. Õeldakse ju, et ajalugu õpetab – või vähemalt on meil kõigil võimalus sealt üht-teist õppida. Rumal inimene õpib enda vigadest, tark teiste omadest. Ajaloost õppides oskame ehk kunagi varem tehtud vigu vältida.

Oled Sa mõelnud, kuidas oleks hommikul üles ärgates aru saada, et Sa ei mäleta mitte midagi? Kes tahaks iga päev jalgratast leiutada või kahvli ja noaga söömist üha uuesti ja uuesti õppida? Inimene, kes ei tunne ajalugu, on just selline – mäluta inimene. **Ajalugu on nagu üks varalaegas, millega tutvumine avardab maailma** – on võimalik teada saada inimeste edusammudest, aga ka läbikukkumistest. Head õppetunnid on mõlemad.

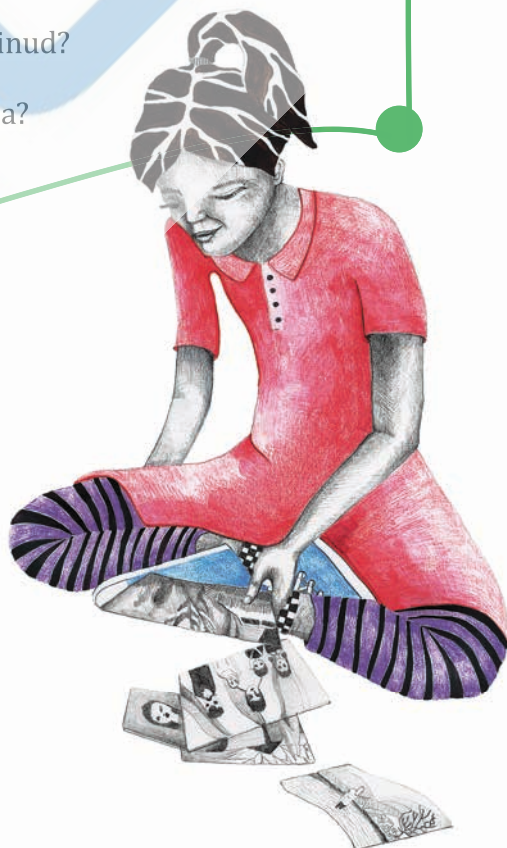
Kindlasti teed ka Sina ajalugu. Näiteks on Sinu täna jäädvustatud ja internetti üles riputatud fotod homme juba ajalugu. Ka Sinu selle aasta koolitunnistus võib olla Sinu lastelastele üllatavaks kohtumiseks ajalooga. Võib öelda, et Sinu ajalugu algas Sinu sündimise päeval ja iga järgnev päev on olnud lehekülj Sinu isiklikus ajalooraamatus.

Kokkuvõtteks

Ajalugu jutustab inimkonna minevikust. Ajalugu on kõikjal meie ümber – maastikul, vanades majades, nimes, kommetes, fotodes jne. Ajalooteadmistest on kasu nii mineviku kui ka oleviku mõistmisel, aga ka tulevikuplaanide tegemisel.

Küsimusi ja ülesandeid

1. Millest jutustab ajalugu?
2. Mida tähendavad järgmised mõisted: *minevik, olevik, tulevik*?
3. Uuri järele:
 - milline on kõige vanem hoone Sinu kodukohas?
 - kust on Sinu kodulinn, -küla, -alev või -talu oma nime saanud?
 - millised tähtpäevad meie kalendris on seotud mõne ajaloolise sündmusega?
4. Milliseid ajaloolisi raamatuid Sa tead või oled lugenud?
5. Milliseid ajaloolisi filme Sa oled näinud?
6. Milleks on Sinu meelest ajalugu vaja?
Too näiteid enda elust.

Ei tea, kes need
veel on...

See on meie kõige
ilusam seelikuriie!

Üliõpilased Paul Ruus ja Hans Karro käisid 1913. aastal Saaremaal vanavara korjamas. Tänu neile teame killukese võrra rohkem oma esivanemate elust sada aastat tagasi.

2. Uurime ajalugu

Kas ajaloo uurimine on lihtne? Milliseid allikaid ajaloolased oma töös kasutavad? Mis on fakt ja mis on hinnang?

Võttes riulist ajaloost pajatava raamatu, ei oska Sa ehk ettegi kujutada, kui keeruline võis olla selle kirjutamine. Isegi väikese uurimuse koostamine sündmusest, mis leidis aset sadu või tuhandeid aastaid tagasi, võib võtta väga palju aega. Inimesi, kes püüavad avada minevikus toimunud sündmusi ja uurida tolleaegset maailma, nimetatakse **ajaloolasteks**. Ajaloolased on nagu detektiivid, kes otsivad erinevaid asitõendeid ja tunnistajaid, et selgitada välja, mis siis ikkagi ajaloos on juhtunud.

Ajaloolased kasutavad oma detektiivitöös erinevaid allikaid, mille abil nad püüavad kild killu haaval toimunud sündmusi taastada. Mida kaugema ajaga ajaloolased tegelevad, seda vähem on neil enamasti allikaid kasutada. Möödunud sajad aastad ning näiteks sõjad ja tulekahjud on hävitanud paljud asitõendid, mis võiksid jutustada meile mineviku inimeste elust. Nii mõnigi oluline asitõend võib olla veel leidmata. Seega ei saa ajaloo kirjutamine kunagi päris valmis. Uute asjaolude ilmnemisel tuleb ehk olemasolevaid arvamusi ümber lükata.

Mida kujutavad endast siis ikkagi ajalooallikad? Allikad võivad olla kas kirjalikud, suulised, esemelised või audiovisuaalsed.

Kirjalikud ajalooallikad on ajaloolaste jaoks ülimalt olulised, sest sisaldavad kõike, mille inimkond on kunagi kirja pannud. Nendeks võivad olla kirjad, lepingud, kroonikad, dokumendid, ajalehed. Kirjalikest allikatest, näiteks päevikust, võib teada saada isegi inimeste mõtteid. Kirjalikud allikad võivad olla raiutud kivisse, maalitud pärgamendile, trükitud paberile või tänapäeval salvestatud arvuti kõvakettale. Ajaloolase töö nende allikate kasutamisel teeb keeruliseks aga see, et alati ei pruugi ta osata kirja pandut lugeda. Siis tuleb esmalt nuputada ja lahti muukida see võõras keel või kirjaviis. Enamasti on ajaloolased sellega hakkama saanud. Siiski on maailmas ka sellises keeles kirjatükke, mida hetkel veel lugeda ei osata.

Suulised allikad on näiteks rahvajutud ja -laulud, vanasõnad, mõistatused, legendid, igasugused lood ja meenutused, mida on põlvest põlve edasi räägitud. Meieni on need jõudnud muidugi tänu sellele, et keegi on need mingil hetkel kirja pannud. Suuliste allikate puhul peab arvestama sellega, et igaüks, kes seda lugu on rääkinud, on seda ka veidi muutnud. Seega võib lugu olla meieni jõudmise hetkel juba hoopis teistsugune kui selle loomisel. Samamoodi on meenutustega. Iga inimene mäletab asju alati veidi

kroonika –

ajaloosündmuste kirjeldus nende toimumise järjekorras

pärgament –

eriliselt töödeldud noore looma nahk, millele kirjutati enne paberi leiutamist

legend – rahva-

jutt mingi koha või eseme päritolust, sündmusest või isikust

tempel – teatud usuhoone, kus ülistati jumalaid, näiteks Vana-Kreekas

isemoodi. Näiteks võib Sinu sündimise päev olla ema mälestuste järgi hoopis erinev sellest, mida Su isa mäletab.

Esemelised ajalooallikad on samuti väga tähtsad. Nad on möödunud aegade elutud tunnistajad. Mõni maapõuest leitud potikild, vana tööriist või iidne tempel võib ajaloolast tema töös väga palju aidata. Inimkonna varasema ajaloo mõistmisel on esemelistel allikatel väga oluline tähendus, sest kirjaoskus oli sellel ajal veel tundmatu. Paljud taolised esemed on peidus maapõues ja nende leidmise ning mõtestamisega tegeleb arheoloogia. Arheoloogial peatume pikemalt juba edaspidi.

Lisaks on uuema aja uurimise juures saanud üha tähtsamaks mitmesugused **audiovisuaalsed** ehk kuulmise ja nägemise abil tajutavad **allikad**. Nendeks on fotod, heli- ja videosalvestised.

Ajaloolase töö juurde kuulub ka allikate **tõlgendamine**. Kõike kirjapandut ei saa võtta puhta kullana, paljugi sõltub sellest, kes on selle kirjutanud. Näiteks mõni kroonika võib vägagi ülistavalt jutustada vägevast kuningast ja tema suuremeelsetest tegudest. Kui selle kroonika oleks aga kirjutanud kuninga vaenlane, siis kõlaks kirjeldus kuningast ilmselt hoopis teistsugusena. Seetõttu püüavad ajaloolased eristada fakte ja hinnanguid. **Faktid** on kindlalt toimunud tõsiasjad ja **hinnangud** on arvamused, millesse tuleb suhtuda teatava ettevaatusega. Näiteks on fakt see, et kooliaasta algab Eestis 1. septembril. See, kuidas erinevad lapsed seda päeva mäletavad, kuulub aga juba arvamuste valdkonda.

Kokkuvõtteks

Ajaloo uurimine on põnev, aga keeruline. Ajaloolased kasutavad oma töös kirjalikke, suulisi, esemelisi ja audiovisuaalseid allikaid. Väga oluline on ajalooliste allikate õige tõlgendamine.

Küsimusi ja ülesandeid

1. Mille poolest sarnaneb ajaloolase amet detektiivi omaga?
2. Milliseid allikaid kasutatakse ajaloo uurimisel?
3. Vaata oma toas ringi ja püüa ette kujutada, millist infot tuleviku ajaloolane Sinu toast võiks Sinu kohta leida.
4. Mis Sa arvad, kummal juhul on ajaloolase töö lihtsam, kas siis kui
 - tal on vähe allikaid kasutada?
 - tal on väga palju allikaid kasutada?Põhjenda oma arvamust.
5. Leia sellest peatükist mõni fakt ja mõni hinnang.
6. Vaata peatüki alguses olevat pilti. Mida saad Sa selle pildi abil teada eestlaste elu kohta sada aastat tagasi?

Ei, see on Eesti
Rahva Muuseum!

Kas siin on mingi
laat või?

Eesti Rahva Muuseum Tartus.

3. Lähme muuseumi ja arhiivi

Mis on muuseum? Mis on arhiiv? Kuidas ajalooallikad muuseumi ja arhiivi jõuavad? Kas Sina võid ka endale muuseumi või arhiivi luua?

Eelmises peatükis said Sa teada, et ajalugu uurides tuleb läbi töötada väga palju erinevaid ajalooallikaid. Tekib küsimus, kus siis kõiki neid ajalooallikaid hoitakse? Kus on ajaloo kodu? Selleks, et ajalooallikad hästi säiliks ja nad oleksid rahvale kättesaadavad, hoitakse neid muuseumides ja arhiivides.

Muuseum on koht, kus hoitakse, uuritakse ja näidatakse eelkõige esemelisi ajalooallikaid. Eesti muuseumid on alguse saanud erakogudest, neist vanim, Tartu Ülikooli Kunstimuuseum asutati juba 1803. aastal. Tänapäeval on Eestis väga palju muuseume, koguni üle 200. Kõige tähtsamad ja suuremad neist on üle-eestilised keskmuuseumid, nagu Eesti Rahva Muuseum Tartus ning Eesti Ajaloomuuseum ja Vabaõhumuuseum Tallinnas.

Kui alguses mahtus Eesti Rahva Muuseum selle ühe asutaja Oskar Kallase kodus voodi alla, siis praegu vajavad muuseumid väga palju ruumi hoidlateks ja näitusesaalideks. Alguses loodigi muuseumid eelkõige ajalooallikate säilitamiseks. Tänapäeval toimub muuseumis aga palju rohkem tegevusi. Näiteks tehakse muuseumis teadustööd, korraldatakse näitusi, elustatakse ajaloolisi sündmusi, korraldatakse töötubasid ja muuseumitunde kooliõpilastele. Paljudes muuseumides on võimalik pidada isegi oma sünnipäeva.

Arhiiv on koht, kus hoitakse, uuritakse ja näidatakse eelkõige kirjalikke ajalooallikaid. Seal asuvad näiteks lepingud, ürikud, aruanded, kohtu-, kiriku- ja vakuraamatud. Kõige tähtsam arhiiv on Eesti Rahvusrhiiv, mille koosseisu kuuluvad Ajalooarhiiv Tartus ning Riigiarhiiv ja Filmiarhiiv Tallinnas. Arhiivis töötavad **arhivaarid**. Arhiivi külastavad ka ajaloolased, koduloolased, perekonnaajaloo uurijad ja üliõpilased.

Tegelikult ei peagi tänapäeval enam tingimata kodust välja minema, sest arhiivi ja muuseumi saab külastada ka kodus interneti vahendusel. Väga populaarne on Rahvusrhiivi virtuaalne uurimissaal VAU. Sealt leiavad näiteks perekonnaloos uurijad väga väärtuslikku materjali. Põnev on ka kõigi Eesti muuseumide infosüsteem MUIS. Arhiivis ja muuseumis vajalikke andmeid otsides ei piisa ainult ajaloo huvist. Iga Eesti vanema ajaloo uurija peab mingil määral oskama näiteks saksa keelt ja suutma lugeda vanas

ürik – väga vana õigusliku sisuga dokument

kirikuraamat – kirikuõpetaja koostatud raamat sündide, abiellumiste ja surmade kohta

vakuraamat – raamat, kuhu mõisnik kirjutas üles talupoegade kohustused

koduloolane – ajaloo huviline, kes uurib oma kodukohta ajalugu

gooti kiri – vana kirjastiil, mis oli Eestis kasutusel kuni 1940. aastani

ekspeditsioon – uurimisreis või -retk

peitleid – maast, veekogust või hoonest leitud väga vanad esemed

gooti kirjas kirjutatud tekste. Isegi teiste inimeste väga erinevate käekirjade lugemine vajab harjutamist.

Kuidas ajalooallikad muuseumi ja arhiivi jõuavad? Seadustega on paika pandud, et kõik Eesti asutused peavad oma dokumente teatud aja säilitama ja arhiivi andma. Muuseumidesse jõuavad esemed kogumistöö ja ekspeditsioonide tulemusel, ka inimeste annetustena või peitleiuna. Eesti Rahva Muuseumil on oma kirja-saatjad, kes muuseumile andmeid saadavad.

Eestlaste harjumus talletada vanu lugusid, dokumente ja asju on juba päris vana – algas see **Jakob Hurda** suurest üleskutsest 1888. aastal, kui ta kutsus üles koguma Eesti rahvaluulet. Sellest kogumisest võttis osa üle 1400 inimese. Nii tekkinud kogu koosneb 160 käsikirjalisest köitest, milles on rohkem kui 200 000 lehekülge rahvaluulet. Seda ühte maailma suurimat rahvaluulekogu hoitakse Eesti Kirjandusmuuseumis Tartus.

Kas Sina võid ka endale muuseumi või arhiivi luua? Loomulikult. Võid sellega alustada juba täna – kirjutada fotode taha, kes on pildil ja millal need tehtud on, panna oma koolitunnistused korralikult kausta vahele. Nii säilib Sinu isiklik ajalugu Sinu kodus ja võib-olla tulevikus saad oma kogu anda üle päris muuseumi või arhiivi.

Kokkuvõtteks

Ajalooallikaid hoitakse, uuritakse ja näidatakse rahvale muuseumides ja arhiivides. Muuseumid koguvad eelkõige esemelisi ajalooallikaid ning arhiivides säilitatakse kirjalikke ajalooallikaid. Ajalooallikad jõuavad muuseumi ja arhiivi peamiselt inimeste annetustena või kogumistöö tulemusel.

Küsimusi ja ülesandeid

1. Mis on muuseum?
2. Mis on arhiiv?
3. Kuidas nimetatakse inimest, kes töötab arhiivis?
4. Milliseid oskusi nõuab vanade dokumentidega töötamine?
5. Milliseid Eesti muuseume oled Sa külastanud?
Kuhu tahaksid veel minna?
6. Milline muuseum ja miks tuleks Sinu meelest Eestisse
veel rajada?

a b c d e f
g h i j k l
m n o

4. Saame arheoloogiaga sõbraks

Kes on arheoloog? Kuidas arheoloogid töötavad? Kuidas käib arheoloogiline kaevamine?

Maapõu, millel Sa iga päeva kõnnid, võib peita endas paljutki põnevat. Kui Sul avaneks võimalus piiluda sügavale murukamara alla, siis vaataksid Sulle vastu märgid möödunud sajanditel elanud inimestest. Sadu aastaid tagasi rohu sisse kaotatud münt või hauda kaasa pandud nuga võivad tänapäeva ajaloolasele jutustada nii mõndagi. Et ajaloolased saaksid need esemed rääkima panna, tuleb nad aga enne üles leida.

Teadlasi, kes tegelevad inimtegevuse jälgede otsimisega maapõuest ja nende hilisema analüüsiga, nimetatakse

arheoloogideks. Arheoloogilised leiud võivad ajaloolaste arvamusi nii kinnitada kui ka täpsustada, aga vahel koguni ümber lükata.

Tänapäeva arheoloogid tegelevad väga erinevate ajaloo-perioodidega ja uurivad kõikvõimalikke inimtegevusega seotud kohti. Näiteks tunnevad nad huvi vanade elupaikade, muinaspõldude, kalmistute, pühapaikade, lahingukohtade vastu. Allvee-arheoloogid aga teevad oma tööd vee all, otsides näiteks uppunud laevu. Eesti ajaloo enam kui 10 000 aastast on kirjalike allikatega kaetud vaid viimased 800 aastat. Järelikult on Eesti ajaloo seiskohalt arheoloogide töö väga oluline, sest arheoloogia aitab meil selgitada eestlaste elu enne kirjalike allikate tulekut.

Muistised ehk kõnekad esemed meie minevikust leitakse **arheoloogilistel kaevamistel.** Arheoloogilisi kaevamisi korraldatakse selleks, et leida vastus mingile konkreetsele küsimusele. Näiteks tutvudes muistsete haudadega, saame teada, millisena kujutasid meie kauged esivanemad ette elu pärast surma.

Väga tihti tulevad aga arheoloogid mängu siis, kui olude sunnil on vaja korraldada **päästekaevamised.** Näiteks kui maantee rajamise käigus leitakse midagi, mis viitab sajandeid tagasi aset leidnud inimtegevusele, siis ehitustegevus peatatakse. Arheoloogid uurivad kogu ala põhjalikult läbi ja alles siis võib maantee rajamine jätkuda. Niimoodi tegutsedes suudavad arheoloogid päästa killukese ajalugu, mis muidu oleks buldooseri roomikute all kindlasti hävinud.

Arheoloogilised kaevamised on oluline osa arheoloogi tööst. Nende käigus jäädvustatakse kõikide esemete asukohad, joonistatakse täpsed plaanid ning tehakse fotod. Leitu kirjeldamine on väga oluline, sest kaevamiste käigus eemaldatakse muistis oma algselt asukohalt ja kogu teda ümbritsev süsteem hävib. Põhiline osa arheoloogi tööst algab aga alles pärast kaevamisi. Leiud puhastatakse ja neid hakatakse analüüsima. Nende vanus ja seos teiste muististega püütakse määrata võimalikult täpselt.

alepõld – põld, mis on saadud metsa maharaiumise ja põletamise teel

põletusmatus – surnu matmine põletatult

Leidude mõtestamisel kasutavad arheoloogid ka teiste teadlaste abi. Näiteks võivad osteoloogid leitud luustike põhjal öelda, milliseid haigusi inimene põdes, või isegi seda, millisesse neist ta suri. Bioloogid võivad aga leitud taime- ja loomajäänuste põhjal katta toonaste inimeste toidulaua. Pärast leidude põhjalikku uurimist paigutatakse need enamasti muuseumisse hoiule, et ka huvilised ja teadlased saaksid nendega edaspidi tutvuda.

Väga põnev on **eksperimentaararheoloogia**. Selle käigus püüavad arheoloogid teha mingeid asju ja tegevusi nii, nagu neid vanasti tehti. Taolised katsed aitavad elustada ajalugu ja tõestada teatud tegevuste võimalikkust ja viise. Näiteks proovides selga ehtsat raudrüüd, saad aimu sellest, kui raske on raudrüüs võidelda, ning mõistad hoopis paremini rüütlite maailma. Eestis on püütud eksperimentaararheoloogia käigus rajada alepõldu, katsetatud on ka raua sulatamist ja savinõude valmistamist, muinasmaja ehitamist ja seal talvel elamist, vanade relvade tegemist ning isegi põletusmatust.

Loodetavasti on Sul nüüd tekkinud suur huvi arheoloogia vastu ja ehk tunned lausa vastupandamatut soovi isegi labidas maasse lüüa. Ära seda siiski tee. Oskamatu tegutsemisega võid hoopis muistise hävitada. Lahtiste silmadega võid aga ringi käia küll, sest ka Eesti ühe vanema asulakoha Reiu jõe suudmes avastas seal tähelepanelikult ringi kõndinud Pärnu koolipoiss. Kes teab, mis saladused maapõuel Sinu jaoks varuks on!

Kokkuvõtteks

Arheoloogid tegelevad inimtegevuse jälgede otsimisega maapõuest ja nende hilisema analüüsiga. Muistised leitakse arheoloogiliste kaevamiste või päästekaevamiste käigus. Arheoloogiliste leidude analüüsimine aitab meil saada uusi teadmisi enne meid elanud inimeste elu kohta.